

Sygn. akt III KK 326/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Płóciennik (przewodniczący)

SSN Jerzy Grubba (sprawozdawca)

SSN Barbara Skoczowska

Protokolant Marta Brylińska

w sprawie **A. Z.**

skazanej za czyn z art. 286§1 k.k. w zb. z art. 270§1 k.k. w zw. z art. 11§2 k.k. w zw. z art. 91§1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej

na posiedzeniu w dniu 7 grudnia 2020r.

kasacji obrońcy skazanej

od wyroku Sądu Okręgowego w G.

z dnia 26 września 2019r., sygn. akt V Ka (...)

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w G.

z dnia 10 maja 2019r., sygn. akt IX K (...),

1/ na podstawie art. 439§1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79§1 pkt 3 i 4 oraz art. 79§3 k.p.k. uchyla zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w G. i przekazuje sprawę temu ostatniemu sądowi do ponownego rozpoznania,

2/ zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. A.N. – Kancelaria Adwokacka w G. – kwotę 442,80 zł (czterysta

czterdzieści dwa złote i osiemdziesiąt groszy), w tym 23% VAT, tytułem wynagrodzenia dla obrońcy z urzędu A. Z. za sporządzenie i wniesienie kasacji,

3/ zarządza zwrot na rzecz skazanej wniesionej przez nią opłaty w kwocie 450,-zł (czterysta pięćdziesiąt złotych),

4/ kosztami postępowania kasacyjnego obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 10 maja 2019r. (sygn. akt IX K (...)) Sąd Rejonowy w G. skazał A. Z. za ciąg przestępstw z art. 286§1 k.k. w zb. z art. 270§1 k.k. w zw. z art. 11§2 k.k. na karę 3 miesięcy pozbawienia wolności i karę roku i 6 miesięcy ograniczenia wolności, polegającej na wykonywaniu nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 30 godzin miesięcznie.

Apelację od tego wyroku wywiódł obrońca skazanej podnosząc szereg zarzutów naruszenia przepisów prawa procesowego oraz materialnego.

Po rozpoznaniu apelacji Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 26 września 2019r., sygn. akt V Ka (...) utrzymał zaskarżony wyrok w mocy.

Kasację od powyższego orzeczenia wniósł obrońca skazanej. Zaskarżając wyrok w całości postawił mu zarzut rażącego naruszenia prawa, które mogło mieć wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj. art. 433§1 k.p.k. w zw. z art. 439§1 pkt 10 k.p.k., poprzez niedostrzeżenie, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych w apelacji zarzutów, iż postępowanie przed Sądem I instancji dotknięte było bezwzględną przyczyną odwoławczą wskazaną w art. 439§1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79§1, 3 i 4 k.p.k., albowiem w postępowaniu tym nie wydano orzeczenia zgodnego z wymogami art. 79§4 k.p.k., wobec czego przez całe postępowanie przed Sądem I instancji zachodziła obrona obligatoryjna, przy czym oskarżona nie miała obrońcy i nie był on obecny na rozprawie, art. 79§3 k.p.k. – albowiem obiektywnie istniały inne okoliczności uzasadniające utrzymanie obrony obligatoryjnej, finalnie zaś – wobec wzajemnej sprzeczności opinii psychiatrycznych – istniały także obiektywnie uzasadnione wątpliwości wskazane w art. 79§1 pkt. 3 k.p.k.

W konkluzji obrońca wniósł o uchylenie wyroków Sądów obu instancji w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

W odpowiedzi na kasację prokurator wniósł o oddalenie jej jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja wniesiona przez obrońcę skazanej jest oczywiście zasadna w stopniu wymaganym przez art. 535§5 k.p.k.

W istocie w przedmiotowej sprawie doszło do wygenerowania bezwzględnej przesłanki odwoławczej określonej w art. 439§1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79§4k.p.k.

Stosownie do treści art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k. rozpoznanie kasacji należało ograniczyć do rozważenia wskazanego uchybienia, bowiem było to wystarczające do wydania orzeczenia.

W toku postępowania przygotowawczego prowadzonego w niniejszej sprawie prokurator powziął wątpliwości co do stanu zdrowia psychicznego A. Z. , jej zdolności do rozpoznania znaczenia czynu i pokierowania swoim postępowaniem, jak też możliwości udziału w postępowaniu oraz prowadzenia obrony w sposób samodzielny i rozsądny, czego przejawem było powołanie biegłych lekarzy psychiatrów, celem zweryfikowania stanu psychicznego (wówczas) podejrzanej (postanowienie z dnia 8 września 2017r., k. 265 akt sprawy IX K (...)).

Z opinii sądowo-psychiatrycznej z dnia 14 września 2017r. wynika, że biegli lekarze psychiatrzy rozpoznali u A. Z. chorobę psychiczną pod postacią choroby afektywnej dwubiegunowej w stadium remisji spowodowanym zażywaniem leków. W ocenie lekarzy badana miała całkowicie zniesioną zdolność do rozpoznania znaczenia czynów i pokierowania swoim postępowaniem, a co za tym idzie, zachodziły warunki określone w art. 31§1 k.k. (k. 267 – 268 akt sprawy IX K (...)).

Na wniosek prokuratora, zarządzeniem z dnia 14 września 2017r. Przewodniczący II Wydziału Karnego Sądu Rejonowego w G. wyznaczył A. Z. obrońcę z urzędu w osobie adw. R. P. (k. 281 akt sprawy IX K [...]/19).

Postanowieniem z dnia 29 września 2017r. dochodzenie zostało umorzone na podstawie art. 17§1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 31§1 k.k. (k. 310 – 313 akt sprawy IX K [...]/19).

Pokrzywdzona N. B. złożyła zażalenie na powyższe postanowienie.

Po rozpoznaniu zażalenia pokrzywdzonej, postanowieniem z dnia 23 kwietnia 2018r. Sąd Rejonowy w G. uwzględnił je i uchylił postanowienie o umorzeniu dochodzenia w zaskarżonym zakresie (k. 338-339 akt sprawy IX K (...)), zaś postanowieniem z dnia 16 lipca 2018r. Prokurator Generalny uchylił prawomocne postanowienie w przedmiocie umorzenia postępowania co do pozostałych występujących w sprawie pokrzywdzonych (k. 368-374 akt sprawy IX K (...)) i zlecił uzupełnienie dochodzenia w kierunku wskazanym w uzasadnieniu tego orzeczenia.

Postanowieniem z dnia 11 września 2018r. (k. 420), uzupełnionym postanowieniem z dnia 18 października 2018r. (k. 434), w sprawie powołano dwóch innych biegłych lekarzy psychiatrów oraz biegłego psychologa, celem wydania opinii sądowo-psychiatrycznej dotyczącej stanu zdrowia psychicznego A. Z.

W dnia 29 grudnia 2018r. biegli wydali opinię, w której stwierdzili, że poczytalność A. Z. zarówno w chwili popełnienia czynów, jak i w toku postępowania, nie budzi wątpliwości. Biegli wykluczyli u badanej upośledzenie umysłowe, stwierdzili natomiast występowanie zaburzeń osobowości. W ocenie biegłych, w czasie krytycznym w odniesieniu do zarzucanych jej czynów nie miała ona zniesionej, ani w znacznym stopniu ograniczonej zdolności do rozpoznania znaczenia czynu i pokierowania swoim postępowaniem, tak jak by tego wymagały warunki z art. 31§1 lub §2 k.k. Zdaniem biegłych A.Z. może brać udział w postępowaniu karnym i prowadzić obronę w sposób samodzielny i rozsądny (k. 542 akt sprawy IX K [...] /19).

Akt oskarżenia w przedmiotowej sprawie wpłynął do Sądu Rejonowego w G. w dniu 22 lutego 2019r. (k. 565 akt sprawy IX K (...))

Zarządzeniem z dnia 12 marca 2019r. w przedmiocie wyznaczenia rozprawy głównej przewodniczący składu zwolnił z obowiązków obrońcę z urzędu (k. 571 akt sprawy IX K (...)).

Następnie, w dniu 18 marca 2019r. Zastępca Przewodniczącego IX Wydziału Karnego wydał ponowne zarządzenie, w treści którego, na podstawie art. 79§4 k.p.k. w zw. z art. 93§2 k.p.k., cofnął zarządzenie o wyznaczeniu obrońcy z urzędu w osobie adw. R. P. z uwagi na to, że poczytalność A. Z. w chwili popełnienia

zarzucanego jej czynu, jak i w czasie postępowania, nie budzi wątpliwości (k. 597 akt sprawy IX K (...)).

Wskazując na te okoliczności należy podnieść, że w dniu 1 lipca 2015r. doszło do istotnej zmiany treści art. 79 k.p.k., przede wszystkim zaś §4 tego przepisu.

Do dnia 30 czerwca 2015r. na jego podstawie prezes sądu, a na rozprawie sąd, mógł cofnąć wyznaczenie obrońcy, jeżeli udział obrońcy w dalszym postępowaniu nie był obowiązkowy w związku ze stwierdzeniem w toku postępowania przez biegłych lekarzy psychiatrów, że poczytalność oskarżonego zarówno w chwili popełnienia zarzucanego czynu, jak i w czasie postępowania nie budzi wątpliwości. Jak wskazywano w orzecznictwie, wówczas już od momentu wpływu takiej opinii do organu procesowego udział obrońcy, z mocy stwierdzeń i wniosków tej opinii (jako części materiału postępowania karnego), nie miał charakteru obligatoryjnego. W razie nie podjęcia przez prezesa sądu lub przez sąd decyzji o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu, obrońca działał w sprawie nadal, jednak jego udział w rozprawie nie miał charakteru obligatoryjnego (art. 79§3 k.p.k.). Odmierna sytuacja miała miejsce jedynie wówczas, gdy sąd wydał postanowienie, w którym uznał obecność obrońcy za obowiązkową, z uwagi na istnienie w dalszym ciągu wątpliwości co do poczytalności oskarżonego.

Art. 79§4 k.p.k. w brzmieniu od dnia 1 lipca 2015r. stanowi, że uznając za uzasadnioną opinię biegłych lekarzy psychiatrów, że czyn oskarżonego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, sąd orzeka, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy. Wówczas to prezes sądu albo sąd zwalnia obrońcę z jego obowiązków, chyba że zachodzą inne okoliczności przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu.

Sposób sformułowania znowelizowanego przepisu nie pozostawia wątpliwości, że w tym zakresie postępowanie jest niejako dwuetapowe. W pierwszej kolejności, uznając wnioski biegłych za zasadne, sąd jest zobowiązany do wydania w tym przedmiocie postanowienia. Dopiero w dalszej kolejności sąd

(albo prezes sądu) zwalnia obrońcę z urzędu z pełnienia obowiązków. Należy zatem stwierdzić, że począwszy od dnia 1 lipca 2015r. to nie treść biegłych psychiatrów stanowi o istnieniu albo braku obligatoryjności obrony oskarżonego na rozprawie, lecz postanowienie sądu, wydane po złożeniu opinii do akt sprawy i rozważeniu przez sąd zasadności jej wniosków.

Przekładając powyższe rozważania na realia niniejszej sprawy należy zważyć, że po wpływie do sądu aktu oskarżenia nie zostało wyznaczone posiedzenie w celu wydania postanowienia na podstawie art. 79§4 k.p.k., a tylko wydano zarządzenia w przedmiocie „zwolnienia obrońcy z pełnienia obowiązków” (k. 571) i o „cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu” (k. 597). Takie postanowienie nie zapadło także na rozprawie w dniu 9 maja 2019r., zanim doszło do otwarcia przewodu sądowego (k. 619). Co istotne, w toku postępowania sądowego A. Z. nie była reprezentowana przez obrońcę z wyboru.

Naruszenie art. 79§4 k.p.k. w konsekwencji doprowadziło do zaistnienia w niniejszym postępowaniu bezwzględnej przesłanki odwoławczej określonej w art. 439§1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79§1 pkt 3 i 4 oraz art. 79§3 k.p.k., która nie została dostrzeżona na etapie postępowania odwoławczego. W konsekwencji Sąd Najwyższy uchylił wyroki Sądów obu instancji i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w G. do ponownego rozpoznania.

Sąd Rejonowy, mając na względzie uwagi poczynione w niniejszym uzasadnieniu, w pierwszej kolejności winien rozstrzygnąć w trybie art. 79§4 k.p.k., czy udział obrońcy oskarżonej jest obligatoryjny, zważywszy na treść opinii biegłych lekarzy psychiatrów.

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie.